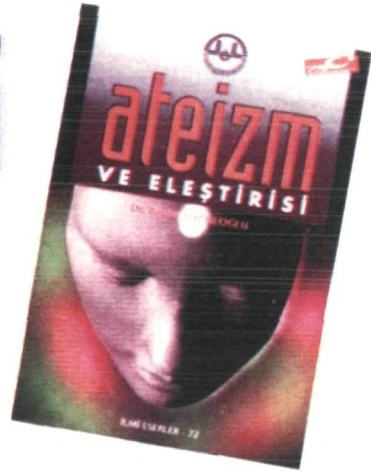

Ateizm ve Eleştirisi

Yaşar ÇOLAK
Başkanlık Müfettişi

Dr. Aydın Topaloğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, 195 Sayfa.

Değerli okuyucular, bu sayımızda sizlere Diyanet yayınları arasından son zamanlarda çıkmış önemli bir eseri tanıtmaya çalışacağım. Dr. Aydın TOPALOĞLU'nun kaleme aldığı bu kitap, bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de, özellikle Tanzimat'tan sonra giderek yaygınlaşmış olan ateizm yani inançsızlık konusunu ele almaktadır.

Ateizmi iyi anlamak ve bu düşüncede olan kişilere tatmin edici cevaplar verebilmek için, bu akımın argümanlarını iyi bilmenin gerekliliği izahtan varestedir. Hele hele insanlara inançlı olmanın lüzumunu telkin eden bir din görevlisi için konu, daha da önem arz etmektedir.

Kitapta ilk olarak ateizmin tanımı konusu ele alınmakta, daha sonra ateizmin değişik türlerinden bahsedilmektedir. Yazar, ateizmin teorik, pratik, ilgisiz ve ideolojik olmak üzere dört ana grupta sınıflandırılabilceğini, bunların dini içerden ve dışardan olmak üzere iki yönden eleştiriye tabi tuttıklarını, dışarıdan yapılan eleştirilerde, pozitivistimin esas alındığını ve dinî inancın doğası üzerinde durulduğunu; içeriden yapılan eleştirilerde ise, dinî inancın mahiyetinin göz önünde bulundurulduğunu, ateistlerin Tanrı kavramı ve bu kavramla ilgili dindar insanların ifadelerini kendine esas aldıklarını belirtmektedir.

Yazarın bu çevrecede şu tespitleri de önemlidir: Ateistler teorik açıdan güçlü argümanlara sahip değildirler. Bütün malzemeleri inanan insanların yaşam biçimini, dünya görüşünü, varlık

alemiyle ilgili düşüncelerini ve kanaatlerini eleştirmekten ibarettir. Bu noktada aktif olan, elinde tezi bulunan teisttir, yani Tanrı inancına sahip insandır. Elinde iddiası ve orijinal düşüncesi bulunmayan ise ateistin kendisidir. Onun yapabileceği tek şey, sonuç itibarıyla ya reddetmek ya da susmak olacaktır.

Yazara göre ateistler, Tanrı'nın varlığını inkara yönelirken, kendi nazariyelerini, bilimsellik, rasyonellik, mantıksallık ve ahlâkî özgürlük gibi bir takım ilmî ve felsefî kavramlar altında sunmaya ve kendi lehlerine bir durum ortaya koymaya çalışmışlardır. Ancak bunda başarılı olabildiklerini söylemek mümkün değildir. Yazar, aynı zamanda, dini doğal yapısından çıkarıp bir doğma yığını haline getirmiş olan ve insanların yaşamının bütün ayrıntılarına müdahale eden kilisenin ortaçağdaki bilime olan düşman tavrının, bilimsel argümanın revaç bulmasına sebep olduğunu vurgulamakta, esas itibarıyla bilim ve dinin gerek saha ve gerekse amaç itibarıyla birbirine karşıt olgular olmadığını, her ikisinin de uğraşı alanının birbirinden farklı olduğunu belirtmektedir.

Tanrı'nın varlığı meselesi, bilimsel olmaktan ziyade inançla ilgili bir durumdur. Pozitif bilimin Tanrı'yı test edebilecek yetkiye sahip olmadığı görülmektedir. Din, Tanrı vardır derken, onun dünyamızın bir köşesindeki herhangi bir varlık gibi var olduğunu iddia etmemiştir. Dinin sunduğu Tanrı, aşkın olup dünyevî varlık değildir. Dolayısıyla din pozitif anlamda test edilebilecek bilimsel bir iddiada bulunmamıştır. Bu ba-

kımdan ateistlerin Tanrı nerede? yahut ta Tanrı'yı gösterebilir misin? şeklindeki sorularının anlamı kalmamaktadır.

Ateistler, Tanrı'ya inanan insanları rasyonel olmamakla da suçlamışlar, sanki makul ve mantıklı olmanın temel şartı inançsız olmak veya dini reddetmekmiş gibi bir tavır sergilemişlerdir. Yazara göre, Tanrı inancını rasyonel bulmayan bu tavrın kendisi de rasyonel değildir. Çünkü rasyonel kabul edilemeyen herhangi bir kavram hakkındaki hükümlerin bütünü de rasyonel olmamak riskiyle karşı karşıyadır. Rasyonel olmak belli bir zümrenin tekelinde değildir. O bütün insanlarda bulunması gereken bir tavidir. Dolayısıyla inançlı olanın da rasyonel olabileceği imkanı söz konusudur. Bir mümin uzun düşüncelerden ve muhakemelerden sonra, aklen zarurî gördüğü için Tanrı'nın varlığını kabul edebilir. Bundan da daha doğal bir şey olamaz.

Ateistler, Tanrı kavramının sözde bir kavram olduğunu ve gerçekliğinin bulunmadığını, ileri sürmüşlerdir. Yine bu kavramın insanın zihni tarafından üretildiğini, temelinde de insanın sebebini bilmediği olaylar karşısındaki ümit ve korkularının yattığını belirtmişlerdir. Yazar, Tanrı inancının mantikî bulunmamasının ateistlerin önyargılı tavırlarının sonucu olup, ideolojik şartlanmışlıklarıyla ilgili olduğunu belirtmektedir. Yazar ayrıca bu konunun Hıristiyanlık gibi içinde teslis, vaftiz, enkernasyon, asli suç ve çarmih gibi paradokslar bulunduran sistemler yüzünden revaç bulduğunu, halbuki İslâmiyet'te inanç-mantık çatışmasının bulunmadığını vurgulamaktadır. Ahlâkî, estetik ve dinî değerleri korku veya ümit gibi psikolojik terimlerle izaha kalkışmak, modern bir insanın yapamayacağı ilkel bir davranış tarzıdır. Şayet insan birtakım ümit ve korkularından dolayı Tanrı'yı üretmiş ise insanın benzeri gerekçelerle inançsızlığı ürettiğini söylemek de mümkündür. Yazar, şu can alıcı soruyu yöneltmektedir. Gerekçe var olmayan bir şeyin binlerce yıldan beri milyonlarca insan tarafından benimsenmesi, zihin ve kalplerde yer alması, biraz şaşırtıcı olmayacak mıdır? Çok sayıda insanın yanılması veya yanlış olan bir konuda asırlarca ısrarlı olması düşünülebilir mi?

Ateistler ahlâkî özgürlük konusunda da birtakım çarpıtmalarda bulunmuşlardır. İlahî dinlerin Tanrı inancıyla ahlâklı olmak arasında gördükleri ciddi bağlantıyı kabul etmemişlerdir. Onlar Tanrı inancı ile ahlâk arasında zorunlu bir ilişki görmemiş ve ahlâkın dinden bağımsız olduğunu iddia etmişlerdir.

Kitabın en önemli bölümlerinden birisi, "Ateizmin Çürütülmesi" başlığını taşıyan bölümdür. Burada ilk olarak kanıt problemi ele alınmaktadır. Daha sonra Tanrı'nın varlığını kanıtlayan ve ateistlerin iddialarını boşa çıkaran deliller sıralanmaktadır. Yazar, bu kanıtları varlık delili (ontolojik kanıt), alem delili (kozmojik kanıt), nizam ve gaye delili (teleolojik kanıt), psikolojik delil (dini tecrübe kanıtı) ve ahlâk delili olarak zikretmekte ve konuyla ilgili gerek İslâm alimlerinin ve gerekse Batılı filozofların görüşlerini yansıtmaktadır.

Kitabın bir başka bölümü de çağımızdaki ateist görüşlerin çıkmazlarını irdelemektedir. Bu çerçevede Comte'nin pozitivist, Feuerbach'ın antropolojik, Marx'ın sosyopolitik, Freud'un psikanalitik ve Nietzsche ile Sartre'nin varoluşçu ateizmi değerlendirilmekte, leh ve aleyhteki görüşler yansıtılmaktadır. Yazar, bu kişilerin ortaya atmış oldukları nazariyelerin, genelde Hıristiyanlığın ve bu dinin egemen olduğu Batı kültürünün neden olduğu tepkisel hareketler olduğunu, 20'nci yüzyılın ilk yarısında dünyanın her tarafını etkileyen bu hareketlerin aslında Batı kültürünün kendi iç hesaplaşması olduğunu vurgulamaktadır.

Kitabın bir diğer bölümü ise ideolojik ateizmi ele almaktadır. Bu bölümde yazar, ateizmin ideolojik biçimlere sokulmuş biçiminden ve bazı sosyalist yönetimlerin resmi politikası haline getirildiği gerçeğinden bahsetmektedir.

Kitabın son bölümü Ateizm ve İslâm gerçeği başlığını taşımaktadır. İlk olarak İslâmiyet'in ateizme bakışı, daha sonra ateizmin İslâm'a bakışı ele alınmakta, son olarak da ateizm karşısında İslâm konusu değerlendirilmektedir.

Elimizdeki bu kitabı bütün din görevlilerimize tavsiye ediyor, yazarı da bu değerli çalışmasından dolayı tebrik ediyorum.